Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem.

БЕЛАРУСКІ ЗВОН

Радыкальная часапісь, выходзіць 4 разы ў месяц

Цана асобнага нумару 15 гр.

Адрэс Рэдакцыі і Адміністрацыі Вільня, Вострабрамская 9.

Прыймо інтэрэсантаў ад 10 да 2 г. што-дня, апрача сьвятаў і нядзель.

ПАДПІСКА з дастаўкай да хаты: на 1 год 4 зл 50, за паўгоду 2 зл. 40, за 3 месяцы 1 зл. 30, за 1 месяц — 50 гр.

Год II. Вільня, 13 верасьня 1932 г. № 25 (50)

Прывітаньне моладзі.

З пачаткам новага школьнага году, які для беларускіх гімназіяў аказаўся сёлета ахутаным чорнэй імглой, уся прэса ў Польшчы зьмяшчае многаслоўныя вітаньні вучнёўскае моладзі.

Звычай гэты добры і пекны. Моладзь — гэта-ж будучына кожнага народу, і навязаньне больш сардэчных адносінаў паміж ёю і старэйшым грамадзянствам — рэч неабходная. Але пэўная частка польскае прэсы выяўляе пры гэтым дзіўную аднабокасьць, характэрызуючую наагул сучасны ўклад соцыяльных адносінаў у Польшчы.

„ Іл. Кур. Цодзенны" напісаў, а абшарніцкае „Слово" перадрукавала з вялізарным энтузьязмам адно такое прывітаньне моладзі. Яно скіравана да тых *панскіх сынкоў*, якія едуць улетку ці то ў свае маёнткі, ці то ў Татры, ці на морскі пляж — загараць на сонцы, купацца, нагуліваць мускулы спортам і забавай у *сытасьці* і *дабрабыце*. Аўтар кідае цэлую жменю пытаньняў такога роду, на якія можа даць адказ толькі *заможная моладзь*.

Зусім інакш вітаем мы нашу беларускую — *працоўную* моладзь. Ці шмат мазалёў нагулялі вы, робячы ў полі, памагаючы бацьком? Ці мелі часіны адпачынку і вясельля? І — *ці кожын дзень былі вы сытыя?..* Такія пытаньні напрашваюцца самі сабой у кожнага, хто ведае, як жыве наша вёска.

Не на забаву едзе наша моладзь улетку на вёску. Не дзеля спорту, паляваньня, раскошнае бяздзейнасьці. Едзе яна туды — пасьля галадухі і ўмысловае працы ў школе ў працягу ўсяе зімы — на такую ж галадуху і фізычную працу ў хаце. Там цьвёрдая *школа жыцьця* бывае яшчэ больш бязрадасная, чым тая школа, у якой беларускія сялянскія дзеці вучацца ў горадзе.

Але гэтая цьвёрдая жыцьцёвая школа мае і свае дадатнія бакі. Яна *гартуе моладзь*. Яна кажа нашым дзецям, што на кожным кроку іх чакае цяжкі труд, што ўсё іхняе жыцьцё будзе нясупынным змаганьнем за кусок буднага хлеба — за „месца пад сонцам". Яна не пакідае шкодных ілюзіяў аб шчасьці і радасьці, якіх жыцьцё ўзапраўдзнасьці ніколі не дае нам *дарма*. І яна паказвае моладзі *голую праўду*.

З такое школы выходзяць або людзі передчасна састарэўшыя, шэрыя, духова надломаныя, або—*асілкі й волаты духа*. Няхай жа чым больш вырасьце ў нас апошніх! Бо толькі ўласным высілкам, толькі бязупынным творчай працай новыя нарастаючыя пакаленьні нашае народнае інтэлігенцыі здолеюць выкаваць для ўсяго народу лепшае, ясьнейшае — сонечнае жыцьцё. І зьдзейсьніцца тады прароцтва нашага вялікага песьняра, які йшчэ ў часы чорнае рэакцыі ў царскай Расеі вешчым духам прадбачыў, што

К свабодзе, роўнасьці і знанню
Мы працярэбім сабе сьлед,
І будзе ўнукаў панаваньне
Там, дзе сягоньня плача дзед!

Церабіце-ж гэты сьлед вы — новая, сьвежая зьмена адраджэнцаў!

Гімназіі будуць жыць!

У сувязі з труднасьцямі фінансавага характару і варожай агітацыяй з боку польскіх нацыяналістаў ды камуністаў, якія абвяшчалі перадчасна, што апошнія дзьве беларускія гімназіі ў Зах Беларусі — віленская і навагрудзкая — ужо зьліквідаваны, сярод бацькоў вучняў гэтых гімназіяў пачало ўзьнімацца недаверра да іх, а іншыя з бацькоў дык навет не адважаліся паслаць сёлета сваіх дзяцей на навуку ў свае родныя школы.

Мы ўжо высьвялі, у якім палажэньні апынуліся нашыя гімназіі і дзеля якое прычыны. І мы папераджалі, што **гімназіі будуць існаваць**, а толькі **няма ведама, у якой форме:** як прыватныя, ці як дзяржаўныя.

Цяпер можам рашуча сьцьвярдзіць, што **абедзьве гімназіі існаваць будуць.**

7 верасьня адбыўся надзвычайны агульны сход бацькоў вучняў Віленскае Беларускае Гімназіі, на якім быў выбраны новы прэзыдыум — замест ранейшага, не здолеўшага, не гледзячы на ўсе свае высілкі, дабіцца матэрыяльнага забясьпечаньня быту гімназіі і ў такі адказны мамэнт не хацеўшага навет склікаць агульны сход. Адначасна бацькі прынялі наступную рэзалюцыю:

„Агульны надзвычайны сход бацькоўскага К-ту Віленскай беларускай гімназіі просіць Прэзыдыум далажыць усіх стараньняў у кірунку здабыцьця неабходных сродкаў для ўтрыманьня прыватнай самастойнай беларускай гімназіі ў Вільні. Калі-ж-бы ўсе высілкі К-ту не прынялі да пажаданага рэзультату, даручыць Прэзыдыуму зьвярнуцца да адпаведных уладаў з просьбай забясьпечыць існаваньне беларускае гімназіі ў Вільні з сум дзяржаўнага скарбу, на што беларусы, як лёяльныя грамадзяне, выконваючыя ўсе свае абавязкі адносна дзяржавы, маюць права.

„Ведаючы аднак, што ў сучасны мамэнт арганізацыя самастойнай дзяржаўнай гімназіі беларускай немагчыма з пункту гледжаньня фармальнага (праўна-бюджэтнага), — прасіць Віленскага Куратара прыняць гімназію на дзяржаўнае ўтрыманьне ў гэтым годзе пакуль хоць у форме асобнае філіі пры адной з існуючых дзяржаўных гімназіяў з захаваньнем, зразумела, нацыянальна-беларускага характару гэнае філіі. Адначасна Прэзыдыум павінен прасіць п. Куратара зьвярнуцца да Міністэрства з прапазыцыяй праўнага ўнармаваньня існаваньня самастойнай дзяржаўнай гімназіі і ўстаўленьня ў дзяржаўны бюджэт наступнага году адпаведных крэдытаў для гэнае мэты".

Дэлегацыю новавыбранага прэзыдыуму, у склад якога ўвайшлі: гр. гр. Стракоўская. Пратасэвіч, Сіняўскі, Кульчыцкая і Шавель, п. Куратор завэрыў, што з увагі на занятае бацькамі новае становішча ён дакларуе **забясьпечыць гімназію матэрыяльна** ў форме самастойнае беларускае філіі.

У сувязі з гэтым уся дасюлешняя няпэўнасьць аб лёсе гімназіі скончылася. Паводле заявы п. Куратара, гімназія будзе існаваць у тым-жа будынку, як дагэтуль, і ў ёй будуць вучыць тыя-ж самыя вучыцялі, якія вучылі раней.

Прыймо вучняў, якія з тых ці іншых прычын не прыехалі да 1 верасьня, прадоўжана да 1 кастрычніка.

Афіцыёз „Б.Б." аб меншасьцях.

Афіцыёз урадавага Блёку („Б.Б.") „Газэта Польска" у вялікім артыкуле высьвятляе значэньне нацыянальных меншасьцяў у Польшчы і высоўвае той **агульны прынцып**, які павінен быць пакладзены ў аснову меншасьцёвае палітыкі ўраду. Вось што піша газэта кіруючай групы Б.Б.:

Мы павінны трэбаваць ад меншасьцяў таго-ж самага, чаго мы трэбуем ад усіх іншых грамадзян Польшчы. Яснай мэтай дзяржаўнай палітыкі павінна быць прыхіленьне ды прывязаньне ўсіх грамадзян не-польскага паходжаньня да польскай дзяржавы. Гэтая аднолькавая мэта вымагае і ведамай аднолькавасьці падыходу і наступаньня з боку ўраду. Ясна-ж — у спосабах у дэталях заўсёды могуць быць розьніцы. Напр., закон аб зямельнай рэформе будзе больш датычыць русінаў (?), а закон аб падаходным падатку — жыдоў. Але ўсе гэтыя розьніцы ў палітычных дэталях павінны выходзіць з адзінага агульнага прынцыпу, калі гэта мае быць разумная палітыка".

Мы крыху вольна пераклалі гэтую важную цытату з кіруючай газэты „Б.Б.". Побач з гэтым падкрэсьленьнем неабходнасьці аднолькавага трактаваньня ўсіх меншасьцяў, падставай якога можа быць толькі прызнаньне ўсім ім усей поўні правоў, прадбачаных для ўсіх грамадзян Рэспублікі яе канстытуцыяй, і прынцыповая прыхільнасьць дзяржавы да іх імкненьняў да ўсебаковага разьвіцьця іх чалавечай асобы і нацыянальнай душы, — побач з гэтым слушным і шляхотным прынцыпам, які запраўды-ж толькі і мог-бы прыхіліць меншасьці да дзяржавы, — вельмі-ж ужо не шляхотна выглядае „тактыка" адважываньня розным меншасьцям рознай меры права і справядлівасьці — паводле іх палітычнай сілы ў Польшчы, а такжа апоры і аховы, якую яны маюць па-за межамі Польшчы. Як ведама, гэтая дробнагандлярская тактыка ў палітыцы адносна да меншасьцяў, гэтая тактыка прадажы меншасьцям па „дыфэрэнцыяльнаму тарыфу" прызнаных ім усім роўна канстытуцыяй правоў і справядлівасьці — распрацаваны ў „палітычны канон" польскай эндэцыяй. Але ж гэтая эндэцкая палітыка, як і ў шмат якіх іншых выпадках і галінах, заразіла, нажаль, і польскіх дэмакратаў усіх родаў. Няма чаго дзівіцца, калі гэтыя эндэцкія „палітычныя каноны" спатыкаем у абшарніцкім „Слове", якое таксама трэбуе, каб да розных меншасьцяў тасаваліся розныя прынцыпы і спосабы—у залежнасьці ад палітычнай сілы кожнае меншасьці. Але, калі тыя-ж чыста эндэцкія каноны паўтарае ўсьлед за „самім" нябожчыкам Голувкай і „сам" „Кур'ер Віленьскі", дык гэта дзівіць ужо вельмі балюча.

А таму — асабліва прыемна прачытаць у тым органе Б.Б., які „дае тон“, як кажуць, усей про-урадавай прэсе, пажаданьне прыняцьця ўрадам такога прынцыпу меншасьцёвай палітыкі ў Польшчы. Астаецца толькі пажадаць, каб так выразна і рашуча падмураваны прынцып таксама рашуча праводзіўся ўрадам на дзеле, чаго дагэтуль мы ня бачым. Бо-ж — ці трэба тлумачыць?—калі дзяржава будзе аднолькава прыхільна і справядліва трактаваць усе свае меншасьці, шануючы ў іх чалавечую і нацыянальную душу іх, дык таксама і меншасьці будуць аднолькава сільна і ўдзячна прыхіляцца да дзяржавы і шанаваць яе. А на „дыфэрэнцыяльны тарыф“ будзе ў сутнасьці такі-ж „дыфэрэнцыяльны“ адказ... І выкарыстаньне тымчасовай слабасьці „найслабейшай з нацыянальных меншасьцяў“ Польшчы з крыўдай для гэтай меншасьці ніколі на карысьць дзяржавы ня выйдзе.

Нарадзіны новай буржуазіі у СССР.

У англійскай газэце „Таймс“ італьянскі публіцыст Скарфоліо, які езьдзіў у СССР, дае цікаўны агляд усіх „пасьпехаў“ пяцілеткі і тэй ролі, якую яна мае адыграць у... **стварэньні новай буржуазіі ў СССР**.

Пяцілетка, — піша гэты цьвярозы наглядчык, — ёсьць выключна прамысловая спроба, гаспадарчае прадпрыемства радавага ўраду ў дзяржаўным маштабе, дык з камунізмам ня мае нічога супольнага. Але пяцілетка глыбака перакопывае векавую цаліну вялізарных сялянскіх краінаў СССР, **раскладаючы яе на соцыяльныя клясы**... Пяцілетка, стаўляючы перад камуністычным урадам чыста гаспадарчыя задачы, змусіла яго ўжо да скасаваньня цэлага раду запраўды камуністычных загадаў, уведзеных у першыя гады пасьля здабыцьця камуністамі ўлады ў Расеі, як роўнасьць у працы і ў плаце за працу („уравниловка“) і т. д. Цяпер барацьба ўраду за „чысьціню генэральнай лініі“— толькі фікцыйная. Праўда, урад добра разумее ўсю небясьпеку гэтага боку пяцілеткі, але прымае ўсе меры, каб недапусьціць да **стварэньня новых клясаў** у лоне „работніцка-сялянскай дзяржавы“, але — **чыста гаспадарчае заданьне пяцілеткі ламае ўсе гэтыя пярэчачыя яму высілкі ўраду**...

І запраўды-ж: толькі што пасьпеў паявіцца гэты артыкул італьянскага наглядчыка, як з Масквы прыйшла новая вестка аб „**ускрашэньні Нэпу**“ ці даволі ўжо шырокага дазволу **вольнага гандлю**, у першую чаргу — прадуктамі земляробства. Да гэтай меры прымусіў Сталіна **голад**, які прыняў вельмі шырокія і небясьпечныя разьмеры. Праўда, гэты па сутнасьці **прыватны і вольны гандаль** носіць пакуль-што назоў „соцыялістычнага“, але-ж гэта не зьмяняе рэчы. Рэч-жа — ў тым, што кожын хлебароб, ці ён належыць да калгасу, ці вядзе прыватную сельскую гаспадарку, атрымаў права прадаваць з вольнае рукі збожжа ды іншыя вясковыя прадукты на прыватным рынку.

Вынікі гэтых разумных, але выкліканых толькі паўсюдным голадам мераў далі неўзабаве адчуць сябе на ўсім прасторы СССР. Зараз-жа цэны на ўсе прадукты сельскае гаспадаркі пачалі спадаць, пустыя да таго рынкі ў местах напоўніліся, народ павесялеў. Адначасна ў лоне „каманднай вярхушкі“ СССР здабылі перавагу прадстаўнікі „сялянскай апазыцыі“ Калінін, Рыков, Бухарын і інш. У вострай сутычцы Калініна з прэм'ерам Молатавым і Кагановічам, якія лічацца найбліжэйшымі памоцнікамі Сталіна, перамог Калінін, падтрыманы самім Варашылавым, які блізу адзін з усіх „саноўнікаў“ СССР мае адвагу і магчымасьць, апіраючыся на прыхільную да яго чырвоную, у сваім галоўным масыве сялянскую, армію, мець уласны суд аб усім ды пярэчыць востра „аж самому Сталіну“...

Апошнія весткі кажуць ужо аб рашучым павароце Сталіна ад камунізму і навет ад „дзяржаўнага сацыялізму“ **да звычайнага буржуазнага ладу**, да так-званага „частника“, ці прыватнага прамыслоўца і гандляра, які мае ратаваць **камуністычную дзяржаву ад катастрофы развалу і голаду**, да якое давялі яе абодва сталінаўскія „апараты“: партыйны і бюракратычны. Сама „вярхушка“ Ком-Партыі мае прыняць новы — „ленінаўскі“ (ужо не „сталінаўскі“!) дэкрэт — „**аб дазволе поўнай свабоды прыватнага гандлю ў мясцовасьцях з насяленьнем звыш 50.000 чалавек**“, а так-жа— аб пашырэньні правоў „**частника**“ ўва ўсіх іншых мясьцовасьцях.

Прыватны гандаль на вёсцы, канкуруючы з казённай кооперацыяй, будзе ўсюды, дзе сель-савет адобрыць кандыдата-гандляра. Але, калі той ужо атрымае дзяржаўны патэнт на права гандлю, тады ўжо сель-савет траціць права яго выкінуць. Таксама мае быць і з прыватнымі рамесьніцкімі і прамысловымі прадпрыемствамі з капіталам да 100 тысяч руб., якім будзе забясьпечана свабода арганізацыі і дзеяльнасьці.

Характэрная тая строгасьць, з якой новы дэкрэт папераджае, каб усе партыйныя і дзяржаўныя органы нагляду ці фіску (скарбу) сумленна выконывалі загады дэкрэту ,не сьціскаючы свабоды гандлю. Усялякае надужыцце імі сваей улады будзе — пад спецыяльным наглядам Г.П.У. — безадкладна скіроўвана да пракуратуры і будзе карана як **саботаж і контр рэвалюцыя**... Побач з гэтым мае быць выдачы новы дэкрэт, які дзяржаўнай пракуратуры дасьць поўню ўлады, а навет зробіць быццам самае Г.П.У. яе прыладай! Адначасна — пад дзіўныя ў радавай прэсе выхваляньні „індывідуальнай вартасьці чалавечай адзінкі“ мае быць выдана ком-партыяй адозва — загад да ўсіх „партийцев“ каб іх рады выявілі „максімум зразуменьня дзяржаўнай думкі партыі і ўраду і з найвялікшай дысцыплінай выканалі новыя дэкрэты“, каб уся партыя, як адзін чалавек, была прыгатавана да найважнейшых выпадкаў у жыцьці Саветаў і... камунізму“... Каб аднак-жа не завялося дзе-недзе якой новай апазыцыі ці „скрыўленьня лініі“, Г. П. У. атрымала загад тасаваць чым шырэй так-званы „прызыў да ўдарнікаў“. Гэты „прызыў“—гэта назначаньне найбольш адказных і важных мясцовых „саноўнікаў“ на розныя прымусовыя работы „в ударном порядке“ — пад наглядам паліцыі і чырвонаармейцаў, як у часе „ваеннага камунізму“ ганялі буржуяў...

Палітычнае палажэньне у Нямеччыне.

Адчыненьне новага парламанту.

30 жніўня ўрачыста адчынены новы нямецкі парлямант. Характэрна, што адчыніла яго, як найстарэйшы сябра парляманту, ведамая камуністка Кляра Цэткін, якая дзеля гэтага спэцыяльна прыехала з Масквы. Спадзяваліся крывавых дэманстрацыяў з боку гітлераўцаў, але ўсё прайшло спакойна: яны далі камуністычнай правадырцы дасказаць да канца яе выдатна агітацыйную прамову, у якой яна востра бэсьціла і ўрад Папэна,

Ант. Навіна (А. Луцкевіч).

Янка Купала, як Прарок Адраджэньня.

(Даканчэньне).

Купала ня толькі клікаў свой народ да адраджэньня, да барацьбы, але й *прадбачыў будучыну,* прадбачыў трыумф беларускае адраджэнскае ідэі, трыумф беларускіх працоўных масаў.

Ужо ў «Жалейцы» — сярод першых твораў Купалы — бачым верш, які мае ў сабе прароцтва. Гэта — верш «Пажалей», напісаны ў 1906 ці 1907 годзе. Узіраючыся на «Ня чурайся» Мацея Бурачка, і Купала зварачаецца да тых, хто «адзеты і сыты», з заклікам падаць руку гаротніку-мужыку і вывясьці яго на шлях да лепшага жыцьця; але пры гэтым Купала дае і перасьцярогу, прадвяшчаючы пазьнейшыя крывавыя падзеі:

Пажалей ты яго, сіраты,
Бо на сьвет многа прыйдзе бяды:
Бо за крыўду сваю адамсьціць,
— Сьвіньням будзе крыві не пабраць!
Адамсьціць, аж зямля задрыжыць,
Аж віхры зашумяць, загудзяць!...

А праз колькі гадоў пазьней — у зборніку «Шляхам жыцьця» — Купала прадвяшчае:

Глядзі: ўскалышацца, прачнецца
Мільённы прыспаны народ!...

і яшчэ:

К свабодзе, роўнасьці і знаньню
Мы працярэбім сабе сьлед,
І будзе ўнукаў панаваньне
Там, дзе сягоньня плача дзед!

Таксама і раней у «Гусьляры»:

Шлях залаты працярэбім,
Зорна ўзьнясёмся ў высоты —
Вышай няпраўды, няславы,
Вышай пакутных балотаў...

Заклінаньні народныя напамінае нам верш Купалы «Песьня-байка» у каторым поэта прадвяшчае прыход новых дзён:

З-за далёку, із усходу
Віхар мчыцца ў непагоду,
Байкі сее маладыя;
Думка чуе, думка ные ...
,... Ціха. Бачце: штось віднее,
Льецца нейкая надзея,
Штосьці едзе з новым сватам,
З новым шлюбам з хаты ў хату...

Скінь лахманец непазорны,
Пыл згані з ваконцаў чорны,
Пыл згані хутчэй з ваконца,
Шапні-клікні: сонца! сонца!

Быццам з песьняй, быццам з ласкай,
З чараўніцкай нейкай казкай
З-за далёку, із усходу
Віхар мчыцца ў непагоду...

А ведамы верш-гымн Купалы «Не загаснуць зоркі ў небе» — гэта ўжо запраўдны «акт веры й надзеі», што ня толькі «не загіне край забраны», але

Беларускаю рукою
Сьветлай праўды сіла
Славу лепшую напіша
Бацькаўшчыне мілай,

і Беларусь

Зацьвіце..., як сонца
Пасьля непагоды,
У роўнай долі, роўным стане
Між усіх народаў.

Як-жа рэальна ўяўляе сабе наш поэта зьдзейсьненьне ягоных прароцтваў?

Купала мамэнт рэалізацыі адраджэнскіх ідэалаў уяўляе сабе, як і пачатак беларускага руху ў рэволюцыйным 1905 годзе, у абразе «Вялікага Сходу«, усенароднага, масавага руху. На гэты «Вялікі

і буржуазію, і социял-дэмакратаў, і нацыяналістаў, і гітлераўцаў. Урэшце быў выбраны прэзыдыум новага парляманту — з гітлераўцам Герынгам на чале. Віцэ старшынямі выбраны — цэнтравец, нацыяналіст і людовец. З гэтага відаць, што цэнтр здолеў ужо з гітлераўцамі дайсьці да паразуменьня, пакуль-што прынамся на груньце парляманту.

Наступнае паседжаньне назначана было аж на 12 верасьня, каб даць час гітлераўцам і цэнтроўцам згаварыцца ў справе стварэньня супольнага ўраду. Пасьля таго прэзыдыум зьвярнуўся да прэзыдэнта Гіндэнбурга, каб прадставіцца яму.

Барацьба між Гітлерам і Папэнам за ўладу.

Як можна было прадбачыць (мы і прадбачылі!) некаторыя нямецкія фэодалы, прамысловыя каралі і генаралы наймалі і ўтрымлівалі банды Гітлера з іх прыпадковым правадыром зусім не дзеля таго, каб аддаць усю поўню ўлады гэтаму нікому няведамаму, неаблічальнаму, сумліўна навет, ці цалком нармальнаму псыхічна, „прохо дімцу“, — пасьля таго, як з яго по маччу ягоныя хлебадаўцы самі ўжо здабылі і трымаюць у руках уладу. Якраз наадварот: „маўр“ Гітлер блізу скончыў, споўніў сваю ролю і цяпер павінен адыйсьці — або спаўняць тое, што яму загадаюць ягоныя „гаспадары“. Аднак жа Гітлер прыняў сваю ролю „правадыра масаў“ сур'ёзна і ня хоча ліквідавацца, а наадварот — **трэбуе для сябе і сваей „партыі“ ўсяе поўні ўлады** — на падставе канстытуцыі і вынікаў апошніх выбараў. Ясна, што паміж ім і ягоным штабам з аднаго боку і ўрадам прамысловых каралёў і генаралаў — з другога павінна была распачацца барацьба за ўладу не на жыцьцё, але на сьмерць. Гэта мы й бачым цяпер. З аднаго боку — ўсё йдзе як быццам паводле канстытуцыі. Паміж „Наці“ (гітлераўцамі) і „Цэнтрам“ ідуць усьцяж перагаворы аб утварэньні супольнай большасьці ў парляманьце і парляментарнага габінэту. З другога боку йдуць нарады ўраду з Гіндэнбургам аб тым, каб за ўсялякую цану не дапусьціць да паразуменьня паміж Гітлерам і Цэнтрам, а ў разе дакананьня гэтага паразуменьня — так ці інакш пазбыцца самага парляманту, прынамся на нейкі час. Мэта ўсяго гэтага — ясная: утрымаць уладу.

29 жніўня кіраўнічыя асобы ўраду на чале з Папэнам паехалі да Гіндэнбурга, з якім і абгаварылі плян усей акцыі. Гіндэнбург быццам цалком згадзіўся з урадам, заявіўшы, што ніколі не дапусьціць, каб улада апынулася ў руках Гітлера... Маючы такое запэўненьне і, як пішуць газэты, навет дэкрэт аб роспуску парляманту ў кішані, Папэн заявіў у вялікай праграмовай прамове, што кіраваць Нямеччынай можа толькі той, хто сам шануе законы і мае на мэце дабро ўсіх грамадзян, але не аднэй сваей партыі. Гэтым ужо афіцыяльна і адкрыта была абвешчана вайна Гітлеру. Роспуск парляманту меў наступіць у часе найбліжэйшага яго паседжаньня, 12 жніўня, на якім меў выступіць з праграмовай прамовай урад Папэна, — ведама ж, у тым выпадку, калі-б большасьць парляманту выказала ўраду свой недавер.

З другога боку, пачынае наагул захадзіць зорка Гітлера. Ея траціць грунт пад нагамі сярод сваіх таварышоў, траціць душэўную раўнавагу, і без таго расхістаную „бачнай кар'ерай“, і ходзяць чуткі, быццам яго ўласныя таварышы маюць... прымусова пасадзіць яго ў санаторыю для „нэрвова-хворых“...

На гэтым фоне сьмешнай выглядае высуваная з сталым упорам прэтэнсія Гітлера на становішча канцлера (прэм'ера) і на „ўсю поўню ўлады“ ў Нямеччыне. Гэтую прэтэнсію, як ведама, рашуча адкідаюць навет цэнтроўцы, хоць у пэўнай меры яны паразумеліся.

Памілаваньне 5 гітлераўцаў.

5 гітлераўцам, якія засуджаны нямецкім судом у Бытоме (у Сілезіі) на сьмерць за забойства работніка-паляка, кара сьмерці, пастановай ураду Папэна, заменена вечнай катаргай. Як ведама, Гітлер грaзіў — у разе выкананьня прысуду — амаль не разгромам суда і паходам на Бэрлін. Урад Папэна — ня тое, каб зьлякаўся гэтых пагрозаў, але матываваў сваю пастанову тым, што забойцы ня ведалі яшчэ новых дэкрэтаў прэзыдэнта проці палітычнага тэрору... У сутнасьці — Папэн проста не хацеў залішне ўзбураць проці сябе распаленыя Гітлерам масы.

Рэйхстаг распушчаны.

Пасьля адкрыцьця паседжаньня Рэйхстагу 12-га верасьня — у мамэнт, калі старшыня прыступіў да галасаваньня прапазыцыі выразіць ураду Папэна недаверра — Папэн падаў старшыні дэкрэт прэзыдэнта Гіндэнбурга аб роспуску парляманту. Аднак, старшыня правёў галасаваньне, якое выразіла ўраду недаверра, і тады прачытаў дэкрэт.— Рэйхстаг распушчаны.

Жыцьцё Польшчы.

Чуткі аб амністыі.

Польская прэса дачулася, быццам у зьвязку з увядзеньнем новага ўгалоўнага кодэксу—мае быць абвешчана агульная амністыя, ці дэкрэт п. Прэзыдэнта Рэспублікі аб частковым дараваньні караў і вінаў засуджаным па суду.

Новы ўгалоўны кодэкс.

Ад 1 верасьня ўвайшоў у сілу новы ўгалоўны кодэкс (збор законаў), апублікаваны ў сярэдзіне ліпня. Новы кодэкс мае перадусім тую выгаду, што стварае адзінае і аднолькавае права для ўсіх трох частак Польшчы, якія дагэтуль карысталіся, як спадчынай па заборцах, расейскім, нямецкім і аўстрыяцкім угалоўнымі законадаўствамі. Як агульную рысу новага кодэксу Польшчы трэба адзначыць **значнае падвышэньне ў ім караў**, у частцы ў галіне абароны ўласнасьці.

Вынікі акружнага лёту па Эўропе — для Польшчы.

Пераможцам у чарговым вялікім акружным лёце праз усю Эўропу аказаўся наш віленчук Жвірка, афіцыяльна называны палякам, але хіба ж па крыві — беларус. Перамога польскага лятуна, які апярэдзіў усіх найлепшых лятуноў Эўропы, навет нямецкіх, апынуўшыхся на другім месцы, сталася запраўдным трыумфам і сьвятам у Польшчы, а гэта тым больш, што Жвірка ўзяў першы прыз на самалёце польскай канструкцыі і фабрыкацыі. У чэсьць пар. Жвіркі ўладжаны у Польшчы цэлы рад урачыстасьцяў і далі яму шмат падарункаў.

Трыумф і сьмерць пар. Жвіркі.

Усяго 8 дзён перажыў пар. Жвірка свой трыумф. 8 га і 9-га верасьня ён быў у Вільні — сваім родным месьце, якое сустрэла яго і канструктара Вгуру, як трыумфатара. 11 га абодва яны раніцай выляцелі з Варшавы ў Прагу — на тамтэйшы конкурс лятуноў. Аднак, пралятаючы над чэскім Цешынам, апарат папаў у паветраны вір і зваліўся на зямлю. Абодва лятуны заліты на сьмерць.

Трагічная сьмерць Жвіркі і яго таварыша, маладых і здольных байцоў за заваеваньне для чалавецтва паветранае стыхіі, выклікала агульны жаль і жалобу.

Сход» ужо ў 1913 г. вёў маладых Зяблікаў у «Раскіданым Гнязьдзе» — Незнаёмы. Аб гэтым-жа «Вялікім Сходзе» гаворыць Купала і пазьней, калі словы яго пачынаюць ператварацца ў дзела: у 1917—1918 гадох.

> На сход, на ўсенародны, грозны, бурны сход
> Ідзі, аграблены, закованы народ!
> Як роўны йдзі жыхар між роўных жыхароў,
> Аддай на суд свае ўсе крыўды, сьлёзы, кроў.
> Аб вечным катаваньні, зьдзеку далажы
> І пакажы на курганы і на крыжы;
> І аб раскопаных магілах не забудзь,
> Дзе груганы тваіх там продкаў косьці рвуць;
> Як гналі пот з цябе паны і каралі,
> Як гналі проч цары з радзімае зямлі;
> І як крываўлюць раскаваныя рабы,
> Як ты ўпадаеш з непасільнай барацьбы;
> Як Бацькаўшчыну тваю рэжуць на кускі,
> Як гібнеш з дзецьмі ты ад катняе рукі...
> Аддаці ўсё на суд, на ўсенародны сход
> Ідзі, аграблены, закованы народ!

Падобны-ж па зьместу й верш Купалы «Час»:

> ... Час склікаці ўжо грамаду
> На вялікую нараду,
> На вялікі сход!...

І мы бачылі, як усё гэтае зьдзейсьняецца. Абразы, твораныя фантазіяй поэты, рэалізуюцца. Бо і Вялікую Рэволюцыю ў Расеі, і социяльны пераварот, і стварэньне ўлады працоўных, і той магутны ўздым беларускіх масаў пад незалежніцкім сьцягам, які знайшоў найбольш яркае сваё выяўленьне ў Усебеларускім Кангрэсе ў Менску ў канцы 1917 году, — усё гэта вешчым духам сваім *напрарочыў* Купала. *Прарок-павадыр аказаўся адначасна і прарокам-вяшчуном.* І вось у зборніку «Безназоўнае», каторы вышаў у сьвет у 1924 годзе і абыймае пераважна тыя творы Купалы, якія напісаны *пасьля* Вялікае Рэволюцыі ў Расеі, мы знаходзім дужа цікаўную падсумоўку таго, што зьдзейсьнена ў беларускім адраджэньні. Гэта — верш пад загалоўным тытулам зборніку — «Безназоўнае»: тут у радзе яркіх, як заўсёды, абразоў Купала рысуе, як «збудзіўся гаспадар» зямлі Беларускай, як магутнай рукой — у цяжкім змаганьні — будуе новае жыцьцё сваёй старонкі.

Мо' ў каго ўзьнімецца пытаньне: ці ў гэты мамэнт сваю місію Прарока беларускага Адраджэньня Купала лічыць ужо закончанай?

О, не! Дасягнуўшы зьдзейсьненьня ідэалу социяльнага вызваленьня для часткі Беларусі, прыждаўшы і частковае рэалізацыі ідэалу нацыянальнага, Купала бачыць, што барацьба яшчэ ня скончана, а праца над будаваньнем новага жыцьця толькі пачалася. І гэту думку ў зборніку «Безназоўнае» пясьняр наш выказывае ў пачатковым вершу «Я пролетар»:

> О так: я пролетар!
> Яшчэ учорах раб пакутны,
> Сягоньня я зямлі ўладар
> І над царамі цар магутны.
> Мне бацькаўшчынай цэлы сьвет;
> Ад родных ніў я адвярнуўся.
> Але ня збыў яшчэ ўсіх бед:
> Мне сьняцца сны аб Беларусі...

Як-жа красамоўныя гэтыя «сны аб Беларусі»! Купала — сябра інтэрнацыянальнага грамадзянства, якое тварыцца на нашых вачох, — ня лічыць сваей нацыянальнай місіі закончанай. Пасьля чвэрцьвяковае бязупыннае творчае працы ён яшчэ ня можа спакойна сучыць на заслужаных ляўрах. Яго трывожаць «сны аб Беларусі», якая і ў гэным новым грамадзянстве Інтэрнацыяналу астаецца нейкім пасынкам сярод родных дзяцей. Дык і мусяць сьніцца Купале абразы поўнага зьдзейсьненьня яго ідэалу Адраджэньня, — зьдзейсьненьня да канца. Але — на паперу яны ўжо не выліваюцца і — здаецца — ня выльлюцца. Іх дасьпявае хіба новае, маладое пакаленьне песьняроў беларускіх, аб якіх маем поўнае права сказаць, што яны ўсе — у большай ці меншай меры — духоўныя дзеці Янкі Купалы. Слова за імі!

Нацыянальны даход Польшчы і падатковыя цяжары.

Нацыянальным ці грамадзкім даходам кожнага краю называецца чысты, выражаны ў грошах, гадавы прырост яго прадукцыі.

У часе больш-менш нармальнай гаспадарчай кон'юнктуры ў Польшчы, грамадзкі даход яе аблічаўся блізу на 19 мільярдаў злотых, ці па 614 злот. на 1 жыхара краю. У апошнім Статыстычным Квартальніку с. г. ўсё нацыянальнае багацьце Польшчы аблічана на 137.463 мільёны, а чысты гадавы даход за мінулы год даў толькі 16,8 працэнт.

У сьпіску 24 дзяржаваў, грамадзкі даход якіх — для параўнаньня — падае „Квартальнік“, Польшча стаіць аж на 22 месцы— навет пасьля Румыніі і Літвы дый толькі перад Бразыліяй і Індыяй. На першым месцы, ведама-ж, стаіць Амэрыканск. Рэспубліка, грамадзкі даход якой у 1928 г. дайшоў да 79,5 мільярдаў зл. ці па 6,612 зл. на 1 жыхара; другое месца займае Англія з 3.328 зл. на 1 жыхара, трэцяе—Галяндыя—з 3.320 зл. на галаву насяленьня, 10 месца займае Нямеччына—з 2.288 зл. на жыхара, 21 Літва—з 646 зл. і 22-ое месца Польшча.

Чым вялікшы грамадзкі даход дзяржавы, тым большыя ваагул падатковыя цяжары на карысьць дзяржавы ляжаць на насяленьні. Але чым большы даход мае падатнік, тым лягчэй яму заплаціць навет высокія падаткі. У Англіі—пры 3.328 зл. сярэдняга гадавога даходу падатніка—ён плаціць (таксама ў сярэднім) 22,3 прац., ці крыху больш аднае пятае часткі свайго даходу. У Польшчы ў сярэднім прыпадае па 92,3 зл. дзяржаўных падаткаў на 1 жыхара, ці 15 прац. яго гадавога даходу (ў сярэднім ліку). У Італіі — пры падвойным, раўнуючы з Польшчай, сярэднім даходзе на жыхара — апошні плаціць блізу таксама, як у Польшчы, 15 прац. падаткаў.

Калі далічым яшчэ падаткі самаўрадавыя, дык усе публічныя цяжары польскага падатніка дойдуць да 24,5 прац., што складае блізка чвертку ўсяго ягонага даходу.

Такія высокія падаткі існуюць толькі ў Англіі ды Японіі, але там блізу ў пяць разоў вышэйшы грамадзкі даход насяленьня, дык плаціць іх значна лягчэй.

Беларусы у Літве.

Паўторны спэктакль.

У в. Бразэлях, Мусьніцкае вол. Вількамірскага павету, 14 жніўня адбыўся паўторны беларускі спэктакль-вечар. Праграма першага выступленьня тут беларусаў 7 жніўня была дапоўнена аднаактоўкай Ф. Аляхновіча „Чорт і баба“, каторую рэжысэравала гр-ка Матач. П'еса і ўвесь вечар прайшлі вельмі ўдала, народу была многа. Асабліва зацікавіў людзей „чорт“, якога меліся паказваць. Як падае карэспандэнт расейскае часопісі ў Коўне „Эхо“, навет 80-гадовыя старушкі, засё сваё доўгае жыцьцё ня бачыўшыя нічога, апрача свайго касьцёлу, зацікавіліся беларускім спэктаклем і прыцягнуліся паглядзець на „чорта“, — „каб не спалохацца яго, як прыйдзецца хутка сустрэцца на тым сьвеце“.

Тэатральная дружына і хор бразэльскага аддзелу Беларускага Культурна-Прасьветнага Т-ва ў Літве, заахвочаныя першымі ўдачамі, маняцца аб'ехаць з спэктаклямі-канцэртамі цэлы рад мест і мястэчак Літвы, у якіх ёсьць беларусы.

З усяго сьвету.

Нямеччына трэбуе роўнасьці збраеньняў.

Урад Папэна, вядучы барацьбу за уладу, робіць усё, каб здабыць сабе ў гэтай барацьбе популярнасьць і сымпатыю насяленьня. Сьпярша Папэн апрацаваў „вялікую гаспадарчую праграму“, аб якой у агульных рысах сказаў у сваей вялікай прамове ды якую меў падрабязна прадставіць парляманту. А цяпер ізноў пусьціў запраўдную „бомбу“ для былых пераможцаў Нямеччыны, патрэбаваўшы ад іх „поўнай роўнасьці ў збраеньнях“, ці, інакш кажучы, трэбуючы поўнага скасаваньня ў гэтай галіне вэрсальскага трактату.

Папэн зьвярнуўся да францускага ўраду з нотай, у якой трэбуе, паміж іншым, згоды на павялічэньне нямецкай арміі з 100.000 да 300.000, на ўвядзеньне ў яе цяжкай артылерыі ўсіх родаў, танкаў, ваенных аэрапляваў, разбудовы ваеннага флёту без абмежаньня, будовы 35 фабрык ваенных матэрыялаў і разбудовы лініі крэпасьцяў на граніцах Нямеччыны—на захадзе і ўсходзе..

Сярод саюзьнікаў гэтая нота зрабіла ўражэньне амаль не зямлятрасеньня — асабліва ў Францыі. Зараз-жа Эрыё паляцеў у Англію радзіцца з Мак-Дональдам, што рабіць. Але Англія напалову прыхіляецца да „справядлівых“ дамаганьняў Нямеччыны, жадаючы палажыць канец ваеннай дыктатуры Францыі ў Эўропе, але з другога боку — баючыся адраджэньня яшчэ хіба горшай і больш небясьпечнай — нямецкай дыктатуры. Як ведама, Нямеччына трэбуе ваагул — або разбраеньня роўнага для ўсіх, або — збраеньня таксама роўнага. Калі „разбраенчая“ канфэрэнцыя ня здолее даць немцам першага, тады Нямеччына пагражае адмовіцца ад працы ў яе складзе. А ген. Шлейхер толькі-што перад самай высылкай ноты заявіў, што тады, пасьля банкруцтва разбраенчай канфэрэнцыі, Нямеччына ня толькі выйдзе з яе складу, але і распачне самастойна і не зьвяртаючыся да нікога па нейкія там вэрсальскія дазволы адбудову сваей ваеннай сілы і бясьпечнасьці, кіруючыся толькі ўласнымі інтарэсамі дзяржаўнага адраджэньня...

Сэнсацыйная нота мае значэньне поўнага пераломy ў „Эўрапэйскім канцэрце“. Нямеччына пачала іграць у адкрытыя карты. Нота б'е адразу па двух зайцох: разьвязывае фактычна рукі Нямеччыне вонках, а адначасна здабывае вялізарную популярнасьць для ураду Папэна-Шлейхера ўнутры, пакрываючы навет бляднеючую популярнасьць Гітлера.

Усё гэта трэба прыняць пад увагу, чакаючы на разьвіцьцё далейшых здарэньняў у Нямеччыне.

Процівоенны кангрэс у Амстэрдаме.

У Амстэрдаме адбыўся кангрэс пратэсту проці вайны, наладжаны, як пішуць газэты, комінтэрнам. У кангрэсе прынялі ўчасьце найвыдатнейшыя з камуністаў усіх народаў і сымпатыкаў ком. руху. Але*)* галяндзкі ўрад адмовіўся даць візы на ўезд у Галяндыю дэлегатам СССР з самім Горкім на чале. Так кангрэс адбыўся без яго пачынальнікаў.

Кангрэс зьвярнуўся да работнікаў усяго сьвету з маніфэстам пратэсту проці вайны, якую быццам рыхтуе капіталістычны сьвет проці СССР.

Новы выбух ваеннага складу пад Бухарэстам.

Непадалёк ад Бухарэсту (Румынія) выляцеў у паветра блізу ўсе склады пораху ваеннага арсеналу. Сіла выбуху была такая вялізарная, што ў сталіцы Румыніі ў бок выбуху не засталося ніводнага шкла ў вокнах. Шмат жыхароў суседніх вёсак і акраін сталіцы атрымалі кантузію. Усе жаўнеры, пілнаваўшыя склады, згінулі.

Улады тлумачаць выбух летняй гарачынёй... Але мы памятаем, што такіх выбухаў складаў пад румынскай сталіцай было ўжо вельмі шмат, — дый яны тады тлумачыліся замахамі.

ХРОНІКА.

— **Зьмена навагрудзкага ваяводы.** Навагрудзкі ваявода Костэк-Бернацкі перанесены на становішча палескага ваяводы. На месца яго ў Навагрудак назначаны за ваяводу б. куратар львоўскага школьнага вокругу С. Сьвідэрскі.

— **Вэстні з-за кратаў.** „Работнік“ падае вестку, што 4-га жніўня налажыў на себя рукі ў вастрозе ў Грудзёндзу палітычны вязень Войцюк з Беларускае Грамады (?). Надовячы ў той жа вастрог у Грудзёндзу перавезены з вастрогу ў Равічу (у Пазнаншчыне) б. пасол з клюбу „Змаганьне“ Крынчык — у такім стане, што вастрожныя ўлады загадалі памясьціць яго ў вастрожнай бальніцы — у аддзеле для нэрвова хворых.

— **Працэс камуністаў у Навагрудку.** У навагрудзкім судзе адбыўся працэс групы камуністаў. Усе падсудныя прызнаны вінаўнымі і засуджаны на 4 гады цяжкага вастрогу кожны.

— **Асабістыя вобыскі ў падатнікаў.** 1 га верасьня ўвайшоў у законную сілу загад ураду, які дазваляе сэквэстратарам рабіць асабістую рэвізію (вобыск) у кватэры і вопратцы падатніка, калі ў сэквэстратара няма даверу да паказаньняў падатніка адносна яго грашовай маемасьці.

— **Барацьба з самагонам.** За першую палову гэтага году ў Віленшчыне выкрыты скарбовымі ўладамі 131 тайныя бравары. 178 сялян пакараны штрафамі агулам на суму 19.300 зл. і арыштам ці вастрогам на звыш 500 месяцаў.

У месяцы жніўні на тэрыторыі Віленшчыны выкрыты 19 патайных бравароў; 25 сялян пягнуць да судовае адказнасьці.

Паштовая скрынка.

Прыслалі грошы ў Рэдакцыю наступныя асобы: Мікалай Піваварчык — 80 гр., Забела Янка — 4 зл., Бартнік Язэп — 1 зл.

Выдавец: М. СІНЯУСКІ. Друкарня Я. Левіна, Вільня, Нямецкая вул. 22